

Vedlegg - Materielle faste kulturminner i sentrum

- [Martin Tranmæl 1879 – 1967](#)

Martin Tranmæl ble født på Tranmælsøya i Melhus i 1879. Han var første formann i "Arbeidersamfunnet Asbjørn" som ble stiftet i 1899 i Melhus. Han var redaktør i avisa Ny Tid, og gjorde bladet til hovedorgan for den radikale fløy av norsk arbeiderbevegelse. Han satt i sentralstyret i Arbeiderpartiet fra 1918 til 1963, og var redaktør av Socialdemokraten, senere

Arbeiderbladet, fra 1921 til 1949. Hele sitt liv var han aktiv avholdsmann og tok i 1932 initiativet til det første Arbeidernes avholdslag. Stortingsmann fra Oslo 1925 til 1927, og medlem av Stortingets Nobelkomitee fra 1938 til 1964. På 100-årsdagen for Tranmæls fødselsdag, 27. juni 1979 ble statuen reist. Den er laget av billedhoggeren Nils Aas, og avdukingen ble foretatt av statsminister Odvar Nordli. *Tekst: Erik Tofte.*

- [Bauta over Asbjørn fra Medalhus](#)

Asbjørn fra Medalhus, bonde fra Melhus, levde i annen halvdel av 900-tallet. Han talte ifølge sagatradisjonen mot Håkon den gode på Frostatinget, da denne søkte å innføre kristendommen i Trøndelag. Bautaen reist 17. mai 1900 av ungdomslaget Heimhug ved den gamle hovedbygningen på Melhusgården. Den ble senere flyttet dit den står i dag, ved Prestgårdslåna ved Melhus kirke. På steinen står det skrevet: Asbjørn af Medalhusum – Reist 17 mai 1900. *Tekst: Erik Tofte. Foto: Kristine Kaasa Moe*

- [Bauta over Einar Tambarskjelve](#)

Einar Eindrideson var født her på Gimane ca 980, og ble en av Norges mektigste menn i sin samtid. I følge sagaen kjempet han om bord på Ormen Lange sammen med Olav Tryggvason i slaget ved Svolder ca år 1000, og der sa han de berømte ord: "For veik, for veik er kongens bue". I sagaen heter det at han var: "Den sterkeste mann og den beste

bueskytter som har vært i Norge. Han var en framifrå skiløper, god i alle idretter og en modig kar, ættestor og rik var han også", og "den mektigste og gjeveste mann i Trøndelag". Han ble gift med Bergljot, Håkon Jarls datter, og de hadde sønnen Eindride. Einar Tambarskjelve fikk et spent forhold til kong Harald Hardråde, og både han og Eindride ble drept av kongen i et bakhold i Nidaros i 1050. Bautaen reist 17. mai 1900 av ungdomslaget Heimhug. *Tekst: Erik Tofte*

- [Niels N. Dahl 1806 – 1854](#)

Niels Nielsen Dahl kom til Melhus som kapellan i 1838. Dahl var mannen bak både Melhus Brandassuranceforening og Melhus sparebank, begge grunnlagt i 1841. Han var også en forkjemper for folkeopplysning, og han opprettet boksamling for allmuen i Melhus. Ved bygging av den første Gimsebru, som ble åpnet i 1849, var han også den store pådriveren. Dermed fikk han

ettermælet i Melhus som mannen bak de fire B-er: Bank og Brannkasse, Bru og Boksamling. Stortingsmann fra Søndre Trondhjems Amt både i 1845 og 1848. Han ble også president i Odelstinget i 1948. Dahl reiste fra Melhus i 1851, da han ble utnevnt til sogneprest i Eid i Nordfjord. Minnesmerket ble reist ved Kroa i Melhus sentrum i 2004. *Tekst: Erik Tofte*

- [Bauta over Per Borten 1913 - 2005](#)

Per Borten født 3. april 1913 i Flå, og døde 20. januar 2005 i Trondheim. Borten tok eksamen ved Norges Landbrukshøgskole i 1939, og var herredssagronom i Alvdal og Follidal, før han ble ordfører i hjembygda Flå fra 1945 til 1955. Han ble stortingsrepresentant i 1950, og formann i Bondepartiet (i dag Senterpartiet) i 1955. Han var statsminister i den borgerlige koalisjonsregjeringen fra 12. oktober 1965 til 17. mars 1971. Borten var president i Odelstinget 1961–1965 og 1973–1977.

Han er gravlagt på Flå kirkegård, og gravminnet to-delt. En minnestein for familien, og en del for den offentlige Per Borten. *Tekst: Erik Tofte*

- [Krigsminne ved Kroa - bauta over falne Melhusbygg](#)

Under andre verdenskrig 1940 til 1945 var det fire melhusbygger som ofret livet sitt i kampen for Norges frihet og framtid. De fire var Johan Skiksten som falt i kampene ved Gratangen 25. april 1940, Arvid Austad, som ble arrestert og skutt av Gestapo på Kristiansten festning i Trondheim 17. november 1943, Johan Reitan, som døde 18. januar 1944 i Natzweiler, en tysk konsentrasjonsleir i nærheten

av Strasbourg i Frankrike og Victor Lundin, som døde samme sted 2. juni 1944.

Kort tid etter at krigen var over kom tanken opp om å reise en bautastein til minne om de fire som hadde falt. 27. januar i 1946 ble det arrangert en minnefest over de falne i Bøndernes Hus. Året etter ble bautasteinen reist, og den ble avduket 17. mai 1947. *Tekst: Erik Tofte*

- [Minnestein på Rimol](#)

Steinen her på Rimol er til minne om hendelsene i år 995. Håkon Jarl var kystnorges hersker i tiden i tiden fra ca 970 til 995. Han var i starten godt likt, men ble etter hvert egenrådig og upopulær. Da bøndene sammen med den blivende kongen, Olav Tryggvason, var etter ham, søkte han tilflukt under grisebingen sammen med trælen Kark her hos kjæresten sin, Tora på Rimol. I følge sagaen holdt Olav

Tryggvason en tale ved grisebingen der han ” – ville gi den mann både gods og ære som skadet Håkon Jarl”. Dette hørte Kark, og i løpet av natten drepte han jarlen, skar hodet av ham, og brakte hodet til Olav Tryggvason i Nidaros. Men i stedet for belønning lot kongen også Kark bli halshogget. Asken ble hentet i Varmbu, og plantet 22. mai 2007. *Tekst: Erik Tofte*

- [Jarlshola](#)

Under en steinheller – Jarlshola i Bagøya ved Gaula – gjemte Håkon Jarl seg under sin flukt fra bøndene sammen med Trelen sin Kark. Sagaen gir en livfull skildring av natten i Jarlshola. Herfra drog jarlen og Trelen dagen etter til Thora på Rimol. *Tekst: Ronald Nygård*

- [Jarlshaugen på Romol](#)

Følgende enkeltminne inngår i et overordna og prioritert kulturmiljø, men presenteres her sia det bygger på en fersk observasjon i felten. Garden Romol/Rimol er kjent fra Olav Tryggvasons saga og det som fant sted under grisebingen i 995. Flere pålitelige, skriftlige kilder beretter også om gravhauger som skal ha ligget

i tilknytning til den gamle garden og to metallsøkerfunn fra romertid/folkevandringstid på Romol-grunn i 2014 bærer vitnesbyrd om at det må ha ligget flere førkristne gravminner i området som for lengst er jevna med jorda og rett og slett dyrka sund. Funna forteller om en sannsynlig maktkonstellasjon i dette området. Så langt spora *under* markoverflata. Overraskelsen var stor da jeg i september 2016, fulgte historiker og sagakjenner Ronald Nygårds anvisninger og kunne påvise et tydelig gravminne et steinkast unna minnesteinen på Sagastien. Dette er trolig den *Jarlshaugen* som har blitt omtalt av flere forfattere på 1700- og 1800-tallet, men som, - etter sigende, - skulle være borte. Gravminnet er foreløpig ikke kontrollregistrert av fylkesarkeologen. Inntil nylig har Hårråhaugen på Øyås vært regna som det siste bevarte gravminne fra forhistorisk tid i Nedre Melhus, men ser vi vekk fra ei mulig utkasta gravrøys på Veslelykkja i Sjetnmarka (registrert av fylkeskommunen i 2015), er det nå to sikre gravminner i Sagabygda. *Det siste tilskuddet ligger ved traseen Sagastien, - kommunens tusenårssted, - og knyttes antakelig til den sterke jarlstradisjonen i området. Tekst og foto: Kjell André Brevik*

Sefrakregistrerte bygg

- **Brubakken søndre (omtales også som nordre) gårds og bruksnr. 115/2**

Denne gården består av våningshus og stabbur som begge er registrert i Sefrak. Begge bygninger fra cirka 1890. Disse har i følge MOV endringsgrad uendret. Gården ser velholdt og fin ut. Veldig fint stabbur med klokke.

- **Kårbakken 115/10**

Dette er nabogården til Brubakken og ble bygd som kårhus til bruksnr. 2. Denne gården består også av våningshus og stabbur, men er vesentlig mer endret enn nabogården.

- **Meeggen 95/1**

Denne gården er jo allerede tatt med som en av de viktigste og omtalt med sine bygninger tidligere. Denne gården er absolutt viktig der den ligger som et landemerke. *Er med som utvalgt bygg i kommunens kulturminneplan.*

- **Høgeggen 96/1**

Denne gården framstår jo i dag som en herregården og er således "spesiell". Men av det opprinnelige gjenstår så å si ingenting. Det er i alle fall ikke gjenkjennelig lenger.

Bygg som ikke er registrert i Sefrak

- **Møllebakken 94/42-51 (kornmottaket)**

Hovedbygningen ble vel oppført i 1948/51. Dette er et av de siste signaturbyggene som er igjen i Melhus sentrum, og bør derfor vurderes bevart.

- **Sparebanken 94/26**

Oppført i 1928. Denne bygningen skiller seg ut ettersom den er oppført i murstein, og har vært en slags "institusjon" i Melhus. Absolutt viktig.

- **Elvebakken 30/131 - 30/5-16 fra gammelt av**
Tidligere eier Melhus handelssamlag.

- **Melhus meiere "Trøndermeieriet" 30/3**
Bygningen har gjennomgått flere endringer, men formen har likevel holdt seg gjennom mange år. Bygningen ble oppført i 1877 og huser en viktig historie.

- **Melhus fryseri og fryseboksanlegg 30/49**
Hovedbygning oppført i 1953. Usikkert hva som er igjen av det opprinnelige, men huset har en spesiell historie.

